

Sygn. akt II CSK 315/06

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 17 stycznia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości Przedsiębiorstwa Robót Inżynieryjnych M. Spółki Akcyjnej w S.

przeciwko "Z. POLSKA" Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 stycznia 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 19 stycznia 2006 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 22 lutego 2005 r. zasądził na rzecz powoda Syndyka Masy Upadłości Przedsiębiorstwa Robót Inżynieryjnych „M.” S.A. od pozwanej „Z. Polska” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością kwotę 297.444,54 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem wynagrodzenia za roboty budowlane.

Pozwana nie kwestionowała swojego zobowiązania w wysokości zasądzonej kwoty, wynikającej z nieuregulowanej faktury VAT oraz pobranej i niezwróconej kaucji gwarancyjnej, jednakże podniosła zarzut potrącenia przysługujących jej należności z tytułu kar umownych. W dniu 6 czerwca 2001 r. została ogłoszona upadłość Przedsiębiorstwa Robót Inżynieryjnych „M.” S.A. Pozwana Spółka w dniu 26 listopada 2001 r. złożyła oświadczenie o potrąceniu. Wyliczyła swoją wierzytelność na kwotę 988.612,26 zł, ale wierzytelności tej nie zgłosiła do masy upadłości w postępowaniu upadłościowym.

W ocenie Sądu Okręgowego zarzut potrącenia okazał się nieskuteczny, gdyż nie zostały spełnione wszystkie przesłanki potrącenia przewidziane w obowiązującym wówczas prawie upadłościowym. Sąd Okręgowy powołując się na art. 37 prawa upadłościowego z 1934 r. przyjął, że oświadczenie o potrąceniu należy uznać za skuteczne jeżeli złożone zostało ze zgłoszeniem wierzytelności, chociażby wierzytelność zgłoszono dopiero, po upływie terminu wyznaczonego do zgłoszeń (art. 167 prawa upadłościowego). Strona pozwana nie zgłosiła wierzytelności objętej potrąceniem do masy do chwili zamknięcia rozprawy, dlatego Sąd Okręgowy uznał, że wierzyciel w terminie określonym w art. 37 prawa upadłościowego skutecznego prawnie oświadczenia o potrąceniu nie złożył, co zdaniem Sądu Okręgowego ma znaczenie milczącego zrzeczenia się prawa potrącenia.

Apelację strony pozwanej od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 19 stycznia 2006 r. Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne i poglądy prawne Sądu pierwszej instancji. Wskazał, że zgodnie z art.

536 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.) w sprawach, w których ogłoszono upadłość przed dniem wejścia w życie tej ustawy, to jest przed dniem 1 października 2003 r., stosuje się przepisy dotychczasowe. Upadłość PRI „M.” S.A. została orzeczona postanowieniem z dnia 6 czerwca 2001 r. Oznacza to, że w niniejszej sprawie mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.).

Zgodnie z art. 37 Prawa upadłościowego wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia winien o tym oświadczyć nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności. Powołując się na poglądy doktryny Sąd Apelacyjny uznał, że oświadczenie o potrąceniu złożone przez wierzyciela odrębnie od zgłoszenia wierzytelności, tylko wtedy wywrze skutek, jeżeli wierzyciel dokonał następnie (lub jednocześnie) zgłoszenia swej wierzytelności sędziemu – komisarzowi. Warunkiem skuteczności potrącenia jest jednak nie samo zgłoszenie wierzytelności, ale dopiero jej uwzględnienie w postępowaniu upadłościowym. Sędzia – komisarz może bowiem odmówić uznania (w całości lub w części) zgłoszonej wierzytelności, a wówczas nie dojdzie do potrącenia.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny stwierdził, że dokonane przez pozwanego zgłoszenie wierzytelności, które nastąpiło po złożeniu oświadczenia o potrąceniu wierzytelności oraz po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z tego względu, że nie powoduje automatycznie wzajemnego umorzenia wierzytelności stron do wysokości wierzytelności niższej. Taki skutek nastąpi bowiem dopiero po uwzględnieniu wierzytelności pozwanego przez sędziego – komisarza w postępowaniu upadłościowym. Zgodnie z art. 150 Prawa upadłościowego zgłoszenie sędziemu – komisarzowi wierzytelności w postępowaniu upadłościowym jest wyłączną formą dochodzenia jej w toku postępowania upadłościowego.

W razie zgłoszenia wierzytelności po upływie terminu wyznaczonego w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, co dopuszcza art. 167 prawa upadłościowego, oświadczenie o potrąceniu wierzytelności odniesie również swój skutek prawny, jednak tylko na tyle, na ile wierzyciel uczestniczy w podziałach

funduszy masy, które następują po uznaniu jego wierzytelności na równi z innymi wierzycielami. Dlatego – zdaniem Sądu Apelacyjnego potrącenie wierzytelności strony pozwanej przysługującej jej do masy upadłości będzie mogło nastąpić tylko z jej wierzytelnością wobec masy powstałą po podziale funduszy masy, które nastąpią po uznaniu jej wierzytelności przez sędziego – komisarza.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego strona pozwana podniosła zarzut naruszenia prawa materialnego: art. 34, 37 i 167 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) przez uznanie, że: 1) konieczną przesłanką potrącenia wierzytelności jest jej jednoczesne zgłoszenie w postępowaniu upadłościowym, 2) konieczną przesłanką potrącenia wierzytelności jest jej rozpoznanie i użycie przez sąd prowadzący postępowanie upadłościowe, 3) oświadczenie o potrąceniu wierzytelności z wierzytelnością wierzyciela upadłego odnosi skutek tylko na tyle, na ile wierzyciel uczestniczy w podziałach funduszy masy, które następują po uznaniu jego wierzytelności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Potrącenie w stosunku do masy upadłości jest dopuszczalne na podstawie art. 498 i nast. k.c. z ograniczeniami wynikającymi z art. 34 – 37 Prawa upadłościowego z 1934 r., które w tej sprawie mogą mieć zastosowanie ze względu na treść art. 536 obecnie obowiązującej ustawy – Prawo upadłościowe i datę ogłoszenia upadłości PRI „M.” S.A. Przepis art. 37 stanowi, że wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia winien o tym oświadczyć nie później, niż przy zgłoszeniu wierzytelności. Oznacza to, że jeżeli wierzyciel będący zarazem dłużnikiem upadłego zgłosi wierzytelność, a dopiero potem złoży oświadczenie o przedstawieniu jej do potrącenia, to oświadczenie nie wywoła skutku umorzenia się długu dłużnika wobec upadłego i długu upadłego wobec dłużnika, w związku z czym dług dłużnika wejdzie do masy upadłości zaś dług upadłego będzie podlegał zaspokojeniu w ramach podziału masy. Jednakże w tej sprawie strona pozwana oświadczenie o potrąceniu złożyła w dniu 26 listopada 2001 r. zaś zgłosiła do masy upadłości w postępowaniu upadłościowym dopiero po zapadnięciu wyroku Sądu pierwszej instancji. Wynika z tego jasno, że oświadczenie o potrąceniu

zostało złożone przez pozwaną wcześniej, aniżeli dokonała ona zgłoszenia wierzytelności, co w świetle art. 37 Prawa upadłościowego przesądza o skuteczności skorzystania przez pozwaną z prawa potrącenia.

Zgodnie z art. 498 § 1 k.c. i art. 499 k.c. oświadczenie o potrąceniu ma charakter jednostronny i kształtujący prawo. W skardze kasacyjnej trafnie podniesiono, że pogląd, iż warunkiem skuteczności potrącenia jest uwzględnienie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym nie jest dostatecznie uzasadniony. Przepisy art. 37, art. 167 ani 150 Prawa upadłościowego, nie uzależniały skuteczności potrącenia od uznania wierzytelności przez sędziego komisarza. Ewentualna odmowa uznania wierzytelności przez sędziego – komisarza i sąd postępowaniu upadłościowym nie będzie miała powagi rzeczy osądzonej (art. 169). Nie ma więc uzasadnionych powodów aby wierzyciel i jednocześnie dłużnik, który zgodnie z art. 37 oświadczył, że chce skorzystać z prawa potrącenia, będąc w toku postępowania upadłościowego pozwany przez syndyka o zapłatę długu względem upadłego, nie mógł podnieść w procesie zarzutu potrącenia.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁵ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.